

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra pedagogiky

**Aktivity neziskových organizací zaměřené
na vzdělávání**

Bakalářská práce

Autor: **Michaela Nedvědová**

Vedoucí práce: Ing. Kateřina Tomšíková

2017

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Aktivity neziskových organizací zaměřené na vzdělávání“ vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Jsem si vědoma, že moje bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitní databázi a bude veřejně přístupná k nahlédnutí.

Jsem si vědoma, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

.....

(podpis autora)

V dne

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Ing. Kateřině Tomšíkové za odborné vedení, připomínky, za cenná doporučení, ochotu a vstřícnost při konzultacích. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Ireně Šormové – vedoucí oddělení metodiky Městské knihovny v Praze – za informace poskytnuté nejen k praktické části.

Abstrakt

Cílem bakalářské práce s názvem „**Aktivity neziskových organizací zaměřené na vzdělávání**“ bylo na základě mapování pozic veřejných knihoven (jako významného zástupce neziskových organizací) a analýzy jejich aktivit v oblasti vzdělávání dospělých navrhnout vlastní doporučení.

Teoretická část se věnuje potřebě celoživotního učení v současné společnosti, seznamuje s dokumenty, které patří k východiskům pro práci knihoven, a s koncepcí knihoven na nejbližší období. Přibližuje aktuální aktivity knihoven v oblasti vzdělávání dospělých, možnosti pro působení knihoven v této oblasti v současné společnosti.

V praktické části se práce zaměřuje na Městskou knihovnu v Praze a na její vzdělávací aktivity pro dospělé. V Městské knihovně v Praze mi bylo umožněno konat praxi, účastnit se některých akcí a provést zde průzkum (dotazníkovým šetřením), na jehož základě byl vypracován návrh konkrétního vzdělávacího programu pro dospělé.

Klíčová slova

Celoživotní učení, veřejná knihovna, nezisková organizace, vzdělávání dospělých, občanské vzdělávání.

Abstract

The goal of this final bachelor's work, which is called "**Activities of non-profit organizations focused on education**", was to propose specific recommendations on the background of mapping of the position of public libraries (as significant representatives of non-profit organisation) and analyzing of their activities in adult education.

The theoretical part deals with the need of lifelong learning in contemporary society, introduces documents that belong to the base of work domain of public libraries and the concepts of public libraries for the next period.

It zooms in on the current activities of libraries in adult education, options for different activities in libraries in adult education in contemporary society.

The practical part focuses on "Municipal Library of Prague" and its educational activities for adults. I was allowed to do my practise work there, participate in some events and conduct a survey – that became basis for an educational program for adults.

Key words

Lifelong Learning, Public Library, Non-profit Organization, Adult Education, Citizenship Education.

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíle a metodika práce	12
2.1	Cíle práce	12
2.2	Metodika	12
3	Teoretická východiska	13
3.1	Celoživotní učení	13
3.1.1	System celoživotního učení	13
3.1.2	Vzdělávání dospělých	14
3.2	Knihovny – centra vědění	15
3.2.1	Vzdělávání ve veřejných knihovnách ČR.....	16
3.2.2	Současné veřejné knihovny ČR	16
3.2.3	Knihovny a oblast vzdělávání.....	18
3.2.4	Profesní vzdělávání knihovníků.....	20
3.2.5	Aktuální aktivity v knihovnách.....	21
3.3	Zájmové vzdělávání dospělých	22
3.4	Občanské vzdělávání.....	22
3.4.1	Projekt Masarykovy veřejné knihovny ve Vsetíně	24
3.4.2	Portál Občanské vzdělávání.....	25
4	Praktická část práce	26
4.1	Odborná praxe – deskripce lokality	26
4.2	Městská knihovna v Praze.....	26
4.3	Aktivity Městské knihovny v Praze	28
4.3.1	Oblast vzdělávání dospělých	28
4.3.2	Další aktivity.....	28
4.4	Průzkum v oblasti vzdělávání MKP.....	29

4.4.1	Cíl průzkumu	30
4.4.2	Respondenti průzkumu	30
4.4.3	Metodika průzkumu	30
4.4.4	Vyhodnocení průzkumu.....	30
4.5	Návrh vzdělávacího programu	34
4.5.1	Cíl kurzu	34
4.5.2	Pilotní vzdělávací program	34
4.5.3	Místo konání	34
4.5.4	Cílová skupina	34
4.5.5	Termín konání a časová dotace, kapacita kurzu	34
4.5.6	Propagace.....	35
4.5.7	Finanční rozvaha.....	35
4.5.8	Metody a obsah vzdělávání.....	35
4.5.9	Způsob hodnocení očekávaných výsledků	36
4.5.10	Doporučení.....	36
5	Výsledky a jejich hodnocení	37
5.1	Srovnání nabídky MKP, konkurenční prostředí navrženého kurzu	37
5.2	Zhodnocení pozice MKP v oblasti vzdělávání.....	37
6	Závěr.....	38
7	Seznam použitých zdrojů	40
8	Přílohy	44

Seznam obrázků

Obrázek 1: Návštěvníci knihoven - věk.....	21

Seznam grafů

Graf 1: Statistika v letech 1980-2014	17
Graf 2: Návštěvníci knihoven a jejich výpůjčky	18
Graf 3: Vzdělávací akce a jejich návštěvníci.....	20
Graf 4: Počet registrovaných čtenářů vybraných knihoven.....	27
Graf 5: Respondenti dle věku	31
Graf 6: Respondenti dle vzdělání.....	31
Graf 7: Účast respondentů	32
Graf 8: Aktivní účast na programu	32
Graf 9: Zájem o vzdělávací program konaný souběžně s programem pro děti	33
Graf 10: Zájem o kurzy.....	33

1 Úvod

„...Další vzdělávání je důležitou a nezastupitelnou součástí konceptu celoživotního učení. V souvislosti s rychlými změnami v oblasti sociální, kulturní či ekonomické či například s velmi rychlými změnami a vývojem v oblasti nových technologií posiluje další vzdělávání na svém významu. Naprostá většina lidí již v průběhu svého života nevystačí s tím, co se naučila ve škole v rámci počátečního formálního vzdělávání, naopak učit se a vzdělávat se musí stále více lidí i v průběhu dospělosti a to nejen pro udržení své pozice na trhu práce, ale i z hlediska svého fungování v běžném životě. Další vzdělávání umožňuje každému i po dokončení počátečního vzdělávání získávat nové znalosti a dovednosti a reagovat a adaptovat se na stálé změny....“ (MŠMT, 2017).

Potřebu stále se vzdělávat pociťuje jistě každý z nás, jen danou potřebu nenazýváme vždy „vzděláváním“. Vzdělávání máme spojené především se školou, s formálním vzděláváním. Využíváme stále dokonalejší technologie, které se staly nedílnou součástí našeho života. Častou reakcí je „musím se to naučit obsluhovat, ještě s tím neumím zacházet“ (telefon, internet, nový domácí spotřebič atp.). Všechny činnosti, které musíme udělat pro to, abychom dokázali něco ovládat (telefon), obsluhovat (internetové bankovníctví), zacházet s něčím (interaktivní obrazovkou) souvisí se vzděláváním – je potřeba se vzdělat, naučit se to.

Jak nám v tom může pomoci knihovna – významný zástupce neziskových organizací? Knihovna, kterou všichni známe, kde každý někdy v životě byl, kterou navštěvujeme - někdo pravidelně, jiný příležitostně, někomu se od dětství nepodařilo do knihovny znovu zavítat...

Odpověď na otázku se pokouší nalézt tato bakalářská práce. Práce se věnuje historickému spojení knihoven a vzdělávání, vývoji tohoto spojení v čase. Předkládá nástin oblastí pro působení těchto institucí v současné době, upozorňuje na odlišnosti např. vzhledem k místu působení dané knihovny. Dotýká se i strategických dokumentů, které jsou důležité pro současné působení knihoven. Pro objasnění tématu je věnován prostor pojmům jako formální vzdělávání, informální učení, občanské vzdělávání, celoživotní učení apod.

Měla jsem možnost s knihovnou se blíže seznámit. Z jiného pohledu, než z kterého jsem knihovnu - jako uživatel - znala. Během odborné praxe jsem spolupracovala s oddělením metodiky Městské knihovny v Praze. Ujasnila jsem si zde rozsáhlost záběru knihoven a rozsah jejich činností. Seznámila jsem se jak s Ústřední knihovnou, tak i některými pobočkami v jednotlivých částech města Prahy. Vnímala jsem „veřejnou“ knihovnu, se vším, co tento termín zahrnuje. Z knihovny jsem si odnesla potřebu informovat své okolí o možnostech, které nám knihovny skýtají. Poznala jsem, jak někteří dospělí knihovnu málo využívají a neuvědomují si roli knihoven ve vzdělávání.

2 Cíle a metodika práce

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížit pozici veřejných knihoven (jako významného zástupce neziskových organizací) v oblasti vzdělávání dospělých a jejich zapojení do konceptu celoživotního učení, nastínit aktuální aktivity knihoven v této oblasti. Praktická část bakalářské práce analyzuje činnost konkrétní knihovny - Městské knihovny v Praze – v oblasti vzdělávání dospělých. Hledá témata pro případné rozšíření aktivit, seznamuje s možnostmi spolupráce s dalšími organizacemi neziskového sektoru.

2.1 Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce bylo na základě analýzy aktivit veřejných knihoven v oblasti vzdělávání poskytnout vlastní doporučení ke zkvalitnění jejich práce. V teoretické části byly popsány aktuální aktivity knihoven (jako významného zástupce neziskových organizací) a byla přiblížena jejich pozice v oblasti vzdělávání dospělých. Dílčím cílem práce bylo shromáždit pojmy s tématem související a vytvořit tak teoretickou základnu pro část praktickou, a to na základě studia odborné literatury a elektronických zdrojů.

2.2 Metodika

V praktické části bylo hlavní použitou metodou dotazníkové šetření. Na základě zjištěných poznatků byl s pomocí metody syntézy vypracován návrh vzdělávacího programu pro dospělé.

V teoretické části byla provedena analýza dokumentů přibližujících aktuální aktivity knihoven v oblasti vzdělávání dospělých, dále komparace koncepcí a možností pro působení knihoven v této oblasti v současné společnosti.

3 Teoretická východiska

3.1 Celoživotní učení

Dle Palána (2008, s. 95) představuje celoživotní učení zásadní změnu pojetí vzdělávání, kdy všechny formy učení (v tradičních institucích vzdělávacího systému i mimo ně) jsou chápány jako jediný propojený celek, který umožňuje získávat kvalifikace a kompetence různými cestami během celého života.

Vzdělávání (včetně vzdělávání dospělých) je podle současných pojetí chápáno jako celoživotní proces, ve kterém se člověk stále přizpůsobuje změnám ekonomického, kulturního, společenského a politického života.

3.1.1 Systém celoživotního učení

Systém celoživotního učení dle terminologie uvedené v dokumentu „Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020“ (dále „Strategie 2020“) zahrnuje:

Formální vzdělávání, které se odehrává zejména ve školách a jeho prostřednictvím lze dosáhnout stupňů vzdělání (základního vzdělání, základů vzdělání, středního vzdělání, středního vzdělání s výučním listem, středního vzdělání s maturitní zkouškou, vyššího odborného vzdělání v konzervatoři, vyššího odborného vzdělání, vysokoškolského vzdělání). Znaky charakteristické pro formální vzdělávání v České republice vykazuje rovněž vzdělávání předškolní, základní umělecké a jazykové. Jsou definovány jeho funkce, cíle, obsahy, organizační formy a způsoby hodnocení.

Neformální vzdělávání, které je zaměřeno na rozvoj znalostí, dovedností a schopností v zařízeních zaměstnavatelů, v soukromých vzdělávacích institucích, ve školských zařízeních (např. zájmové vzdělávání, které poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti), nestátních neziskových organizacích, v knihovnách a dalších organizacích. Do oblasti neformálního vzdělávání lze řadit některé organizované volnočasové aktivity pro děti, mládež i dospělé, jako jsou například kurzy, rekvalifikace, školení a přednášky. Nutnou podmínkou pro realizaci neformálního vzdělávání je účast odborného lektora, učitele, trenéra či proškoleného vedoucího. Bez dodatečného

uznání příslušným orgánem nebo institucí však zpravidla nevede k získání stupně vzdělání.

Informální učení, které lze chápat jako proces spontánního získávání znalostí, dovedností a schopností z každodenních zkušeností a činností v práci, v rodině a ve volném čase. Zahrnuje také sebevzdělávání, kdy učící se nemá možnost ověřit si výsledky učení. Informální učení na rozdíl od formálního a neformálního vzdělávání není organizované a institucionálně koordinované, zpravidla má nesystematickou povahu a postrádá formující vliv učitele.

Celoživotní vzdělávání (učení) dělíme na vzdělávání dětí a mládeže a vzdělávání dospělých. Vzdělávání dospělých zahrnuje jak vzdělávání počáteční – tak i další vzdělávání, které můžeme členit na:

- profesní vzdělávání (kvalifikační, rekvalifikační, normativní)
- občanské vzdělávání
- zájmové vzdělávání

V dokumentu Strategie 2020 (Strategie 2020, 2016) je další vzdělávání chápáno v souladu s definicí, která je obsažena v § 2 písm. a) zákona č. 179/2006 Sb. o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání), především jako profesní vzdělávání. Nejen pro účely této bakalářské práce nesmíme zapomenout na občanské vzdělávání a zájmové vzdělávání, která jsou také součástí okruhu dalšího vzdělávání.

3.1.2 Vzdělávání dospělých

Historii vzdělávání (dospělých) můžeme vztáhnout ke kulturním zvrátům v životě lidstva. Burke (2007) jako první kulturní zvrát uvádí období renesance (14. - 17. století). Zásadní - pro vzdělávání i knihovny - byl vynález knihtisku (1447/1448), díky kterému se staly knihy dostupnější a došlo tak k rozšiřování písemné kultury a zpřístupnění vzdělání širším vrstvám obyvatelstva. Rozsáhlejšímu procesu vzdělávání však bránila vysoká negramotnost obyvatelstva.

Další vlna vzdělávání nastala v období „vědecké revoluce“ (17. století) a osvícenství (18. století): vznikaly nové instituce pro vyšší vzdělání (mimo univerzity i různé akademie), dobrovolná sdružení, došlo k rozmachu zednářských lóží. Svě postavení

v intelektuálním životě získávaly kavárny – kavárníci umožnili dostupnost novin a časopisů, v kavárnách docházelo k veřejným diskuzím a vzájemnému obohacování se obyvatelstva vědomostmi (Burke, 2007, s. 66). Vzdělávání dospělých bylo možné i díky zvyšující se gramotnosti dílem školských reforem a zavádění povinné školní docházky (v českých zemích reformy Marie Terezie a Josefa II., povinná školní docházka od r. 1774 a dále období národního obrození). Docházelo k šíření znalostí mezi lidmi, kteří do té doby neměli příležitost se vzdělávat (Beneš, 2014, s. 26). Další výraznější rozvoj vzdělávání dospělých nastal v období průmyslové revoluce (19. století), souvisel s postupnou industrializací jednotlivých zemí.

V 19. století se pro vzdělávání dospělých ujalo označení osvěta nebo lidová výchova (lidová osvěta, lidová výchova, osvěta, lidové vzdělávání). Dle Trnky (in Beneš, 2014, s. 27) lidová výchova zahrnuje tři složky: popularizaci kultury (všeobecné vzdělávání školské a lidovou výchovu „dovršující“ – autonomní kulturní a všeobecně lidský růst osobnosti, jehož vrcholem je sebevzdělání a sebevýchova), socializaci vzdělávání (umožnění rovnoprávného přístupu ke vzdělávání pro všechny třídy a vrstvy společnosti) a tvůrčí lidovou výchovu (neboť vzdělávání nemá sloužit pouze přizpůsobování se měnícím se podmínkám života). V důsledku demokratizace společnosti i školství nebyl přístup, kdy se „Lidová výchova omezuje jen na přednášky a vyučování a výchovu rozumovou, na popularizaci vědění.“ (Trnka in Beneš, 2014, s. 28), udržitelný. Lidé nevyžadovali osvětu, ale možnost vzdělávat se podle svých zájmů a potřeb. Pojem „lidová výchova“ byl nahrazen „vzděláváním dospělých“, zahrnujícím rovnocenně všeobecné kulturní, odborné a občanské vzdělávání. V důsledku rostoucích pracovních nároků došlo k částečnému nahrazení pojmu „vzdělávání dospělých“ pojmem „další vzdělávání“ (Beneš, 2014, s. 23).

3.2 Knihovny – centra vědění

Knihovny byly od svých počátků centry vědění. Zpočátku pouze pro vybranou společnost, od 17. století bylo do některých knihoven povoleno vstoupit i veřejnosti a od 19. století, kdy došlo k uzákonění veřejných knihoven (Zákony o veřejných knihovnách – 1. knihovnický zákon: 1848 USA, 1850 Británie, 1919 ČR), se tato centra zpřístupnila pro širokou veřejnost (Burke, 2007).

Zákony umožnily zakládat veřejné knihovny, které jsou národní, regionální, místní správou financovány z veřejných prostředků a jejich služby jsou poskytovány všem členům společnosti bez ohledu na rasu, národnost, věk, pohlaví, náboženství, jazyk, zdravotní znevýhodnění, ekonomickou situaci, postavení v zaměstnání a dosažený stupeň vzdělání (Směrnice IFLA, 2012). Jejich úkolem není jen shromažďovat, organizovat, uchovávat a zpřístupňovat informace, ale zároveň občany osobnostně, sociálně a kulturně rozvíjet.

3.2.1 Vzdělávání ve veřejných knihovnách ČR

Veřejné knihovny v ČR byly již od svého vzniku (období 1918-1920) velmi spjaté s pojetím vzdělání a výchovy dospělých (a mládeže) mimo učebny škol, s lidovými hnutím (Cejpek, 2008). Roku 1919 byl schválen Zákon o organizaci lidových kursů občanské výchovy a Zákon o veřejných knihovnách obecních - zákony směřovaly k zajištění mj. toho, aby v každé obci působila osvětová komise a aby každá obec zřídila a udržovala veřejnou nebo městskou knihovnu (díky tomuto zákonu je v ČR jedna z nejhustších sítí knihoven na světě). Zákonná úprava veřejného knihovnictví byla tvořena ve spolupráci se Svazem osvětovým (r. 1925 přebudován na Masarykův lidový ústav), který byl první českou národní organizací pokoušející se sjednotit roztržitou osvětovou činnost nejrůznějších spolků a organizací. Tzv. státní péči osvětovou (kam patřily i veřejné knihovny) řídilo v období první republiky Ministerstvo školství a národní osvěty. Veřejné knihovny byly od počátku kulturními centry, měly podíl na výchově a vzdělání občanů.

3.2.2 Současné veřejné knihovny ČR

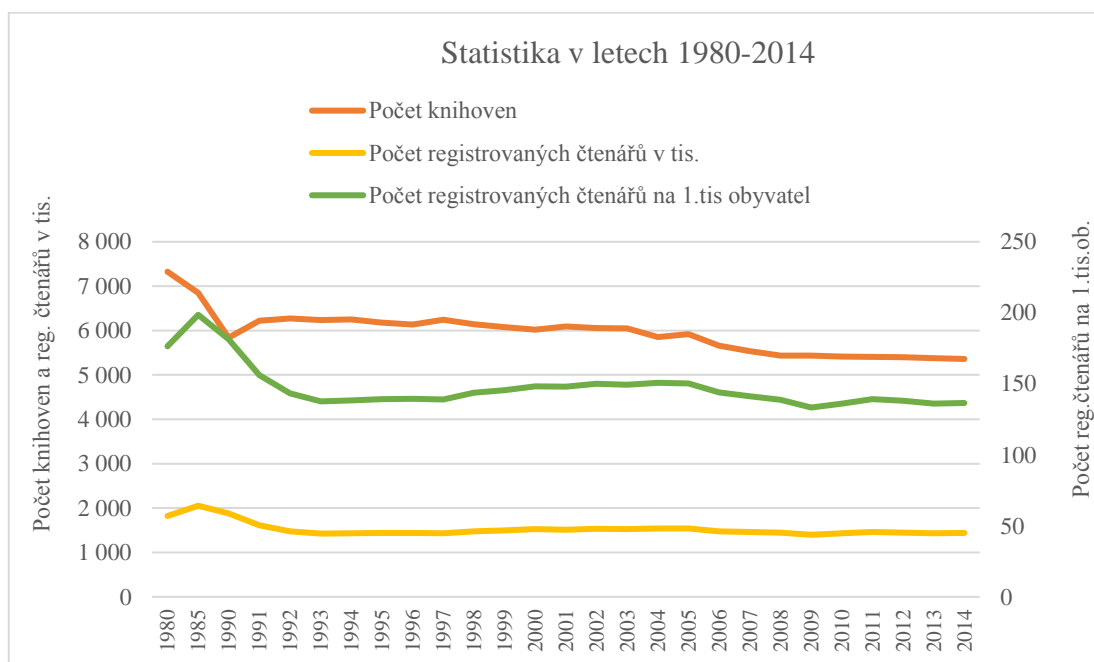
„Veřejná knihovna je místní branou do světa vědomostí a základním předpokladem celoživotního vzdělávání, nezávislého rozhodování a kulturního rozvoje jednotlivců i společenských skupin.“ (Manifest IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách, 1994).

Současné veřejné knihovny ČR jsou provozovány na základě Knihovního zákona 257/2001 Sb. a návazných prováděcích předpisů. Strategie knihoven je dlouhodobě definována v dokumentech „Koncepce rozvoje knihoven ČR“ (aktuálně návrh koncepce na léta 2016-2020). Koncepce jsou připravovány v souladu se strategiemi

Ministerstva kultury (Státní kulturní politika, 2015), Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (Strategie, 2014, Dlouhodobý záměr, 2015), a v souladu s dalšími důležitými dokumenty.

V ČR se na konci 20. století dostaly veřejné knihovny mimo zájem obyvatel. Poklesl zájem o knihovnické služby, došlo ke snížení počtu registrovaných čtenářů, počtu návštěvníků a půjčených knih (viz graf 1). Tyto závěry obsahuje i většina statistických ročenek a výročních zpráv veřejných knihoven ČR.

Graf 1: Statistika v letech 1980-2014

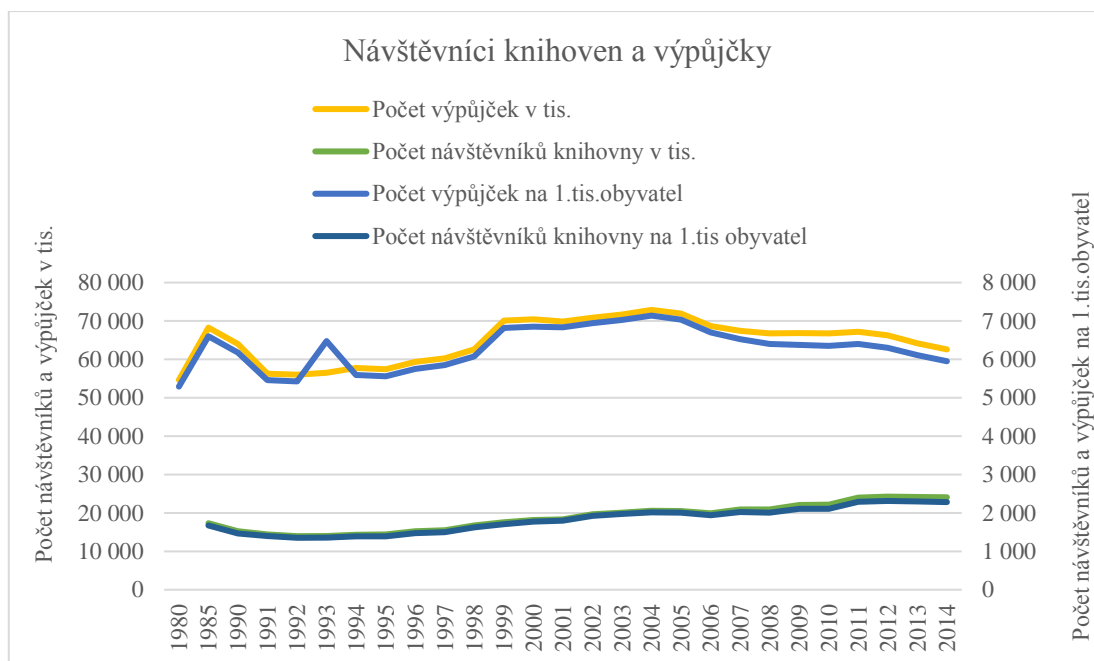

Zdroj: vlastní zpracování (zdrojová data NIPOS)

Změny ve společnosti umožnily nové aktivity (podnikání, cestování), změnilo se a rozšířilo televizní vysílání, změnil se celkově způsob trávení volného času obyvatel. Ve světě byla situace knihoven obdobná – jen s určitým časovým předstihem.

Dostaly se knihovny opravdu mimo zájem obyvatel? Vztáhneme-li statistická data ČR (počty registrovaných čtenářů a počty výpůjček) na 1. tisíc obyvatel, křivky spolu korespondují (mimo úseku let 1992-1994) – viz graf 2.

Graf 2: Návštěvníci knihoven a jejich výpůjčky

Zdroj: vlastní zpracování (zdrojová data NIPOS)

Nejednalo se jen o přirozený vývoj v souvislosti se změnami ve společnosti a technickým pokrokem? Dle Základních statistických údajů o kultuře (2014, 2015) se již knihovnám podařilo - i díky využití informačních a komunikačních technologií - zastavit tento trend a následně stabilizovat svou pozici též díky propojení více funkcí veřejných knihoven (veřejně přístupný internet, informační a turistická centra, komunitní prostor).

3.2.3 Knihovny a oblast vzdělávání

Veřejné knihovny jsou kulturně osvětové organizace, které se navracejí ke své historické roli v rámci vzdělávání dospělých. Na mnoha místech je knihovna hlavním (často jediným) obecně dostupným kulturním zařízením - centrem místního kulturního a společenského dění. V aktuální terminologii se hovoří o komunitní knihovně, jejímž cílem je podporovat rozvoj místní komunity, svou činností oslovovat širokou veřejnost i mimo registrované čtenáře (Šerák, 2014).

Knihovny prohloubily svou pozici v oblasti vzdělávání, jsou chápány jako seriózní a důvěryhodné instituce. Dle Šeráka (2014) knihovny disponují odpovídajícím zázemím včetně technického vybavení (odpovídající ano, ne vždy však splňují

parametry pro dané vzdělávací cíle, metody a formy), umožňující realizaci kulturních a vzdělávacích aktivit. Bývají umístěny v centrech obcí a jsou obvykle dostupné všem občanům bez omezení, a to i pro specifické cílové skupiny (s bezbariérovým přístupem pro seniory a hendikepované osoby, někde i s dětskými koutky pro rodiče s malými dětmi). Neziskový charakter knihoven, finanční nenáročnost aktivit a neformálnost knihoven umožňuje zapojení většiny skupin obyvatel (dostupná šetření ukazují, že finanční náročnost, spolu s nedostatkem času, je nejčastější bariérou bránící dospělé populaci v účasti na dalším vzdělávání).

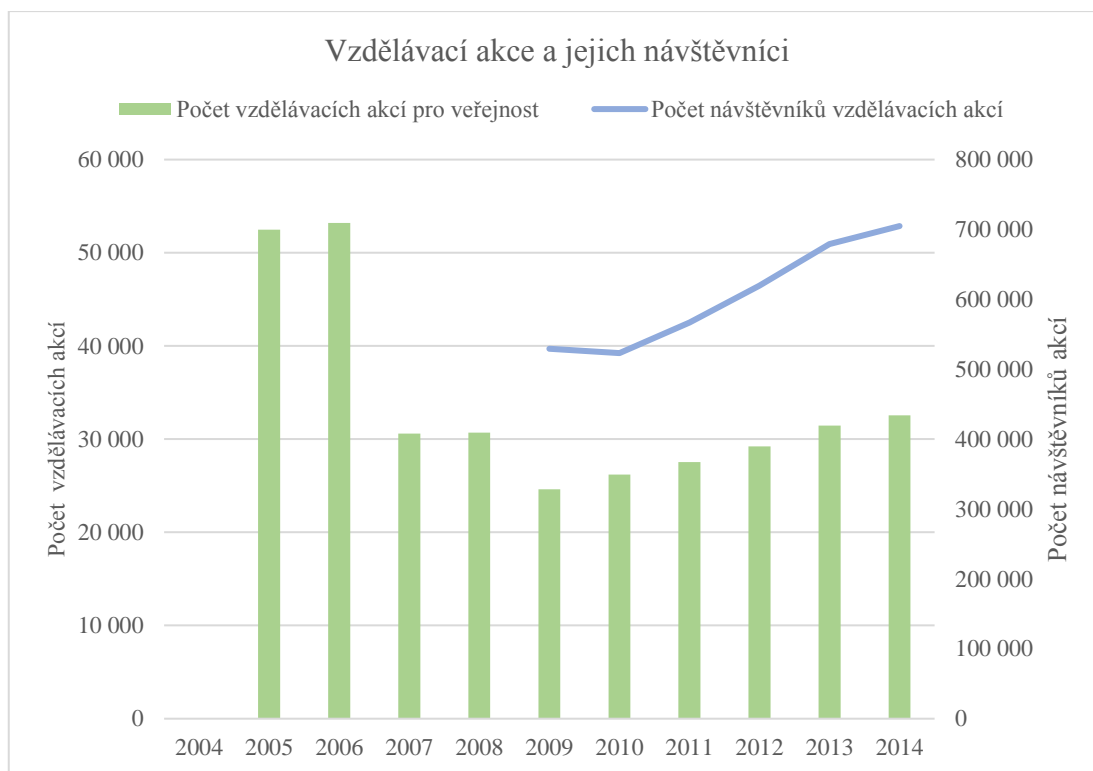
I přes veškeré historické kontexty je ale role knihoven jako vzdělávací instituce stále zpochybňována. Převážná většina vzdělávacích aktivit knihoven spadá do oblasti zájmového a občanského vzdělávání, kde je stálý nedostatek finančních prostředků. Tyto aktivity jsou závislé na dotacích a grantech, jejichž čerpání knihovny komplikuje již uvedené zpochybňování knihovny jako vzdělávací instituce, ale i nedostatek specializovaných pracovníků v knihovnách.

Knihovny také nedisponují dostatečným počtem lektorů. V knihovnách se setkáme s několika „typy“ lektorů:

- Interní zaměstnanci knihoven jsou k dispozici a znají knihovnu, častým problémem je nedostatečnost potřebných metodických a didaktických kompetencí.
- Odbornost a profesionalitu najdeme u profesionálních lektorů, jejichž nevýhodou je vysoká finanční náročnost pro knihovnu.
- Přednáškám se často věnují odborníci na konkrétní oblast, kteří mají potřebu seznámit veřejnost s novými poznatky z oboru – kvalita obsahu je vysoká (často až příliš vysoká), problémem bývají lektorské dovednosti.
- Vzdělávacím aktivitám se věnují dobrovolníci, kteří jsou nadšenci i odborníci často s nulovými finančními nároky (ale často také s povrchními znalosti potřebné didaktiky).

Nedostatečná je evaluace vzdělávacích programů, ta je v knihovnách často opomíjena. Vzhledem k převažující neformálnosti aktivit v knihovnách (bez konkrétních vzdělávacích cílů) i pochopitelná (Šerák, 2014).

Graf 3: Vzdělávací akce a jejich návštěvníci

Zdroj: vlastní zpracování (zdrojová data NIPOS)

3.2.4 Profesionální vzdělávání knihovníků

Pro problematiku vzdělávání v knihovnách je důležitá (jak je patrné i z předchozí pasáže práce) oblast profesního vzdělávání knihovníků. Tomu se věnují hlavně profesní organizace - Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP), Sdružení knihoven ČR (SDRUK) - Národní knihovna České republiky, Moravská zemská knihovna a Národní technická knihovna.

Dle Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků 2016 (Koncepce, 2016) je zřejmé, že tuto oblast knihovny nepodceňují a věnují se jí. Nejen proto, že v knihovnách pracují i mimo absolventů odborně zaměřených škol i lidé s neknihovnickým vzděláním (až 50 % zaměstnanců bez oborové kvalifikace). Především pro vzrůstající nároky na knihovnickou profesi je nutné rozšiřovat záběr knihovníků, často o kompetence z jiných oborů a také v oblasti ICT (oblasti, která mnoha primárně humanitně vzdělaným a orientovaným pracovníkům a pracovnícím není vlastní či blízká), dále i pravidelně obnovovat, prohlubovat a rozšiřovat

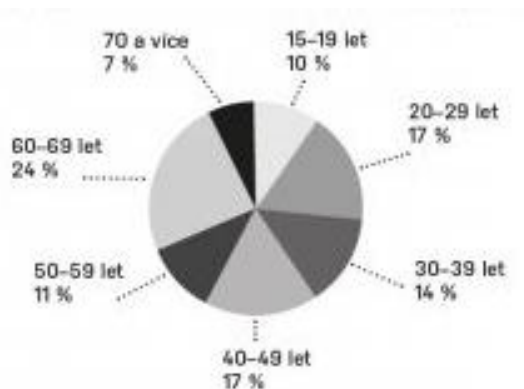
kvalifikace. Celoživotní vzdělávání knihovníků můžeme tedy rozdělit na dvě oblasti: profesní kvalifikaci a další odborné vzdělávání.

Nezbytná je i těsnější spolupráce oborových škol a praxe, která by měla sloužit především k vzájemné informovanosti a možnosti ovlivňovat z praxe kurikula a obsahy vzdělávání na oborových školách.

3.2.5 Aktuální aktivity v knihovnách

Aktuální nabídka vzdělávání v knihovnách vychází především z potřeb společnosti, avšak značně ji – z pochopitelných a v předchozích kapitolách zmíněných důvodů – ovlivňují vyhlášené projekty a granty. Vliv na nabídku knihovny má jednoznačně oblast, ve které se knihovna nachází (počet obyvatel, věkové a vzdělanostní složení obyvatel). Dále také např. dlouhodobá spolupráce s jinými subjekty (dalšími neziskovými organizacemi) nebo již dříve realizované projekty.

Obrázek 1: Návštěvníci knihoven - věk

Zdroj: Čtenář 2/2014

Vzdělávání je zaměřováno dle cílových skupin (senioři, nezaměstnaní, zdravotně znevýhodnění, podpora integrace cizinců, rodiče na rodičovské dovolené, ...) nebo tematicky (kurzy informační gramotnosti, finanční gramotnosti, počítačové gramotnosti, kurzy počítačových dovedností, podpora aktivního občanství, ...).

Dlouhodobě jsou v knihovnách oblíbené literární přednášky, besedy s autory knih, různé workshopy a kurzy tvůrčího psaní. A též všechny aktivity směřované k seniorům (společně s dětmi a mládeží jsou nejpočetnějšími skupinami uživatelů knihoven): tréninky paměti, kurzy počítačových dovedností, akademie třetího věku,

kluby aktivního stárnutí a ve spolupráci s univerzitami Univerzity třetího věku (U3V).

3.3 Zájmové vzdělávání dospělých

Dle Vetešky (2016, s. 122) směřuje zájmové vzdělávání dospělých k účelnému naplnění volného času a vytváří nezastupitelný prostor pro kultivaci osobnosti, především prostřednictvím smysluplné realizace individuálních zájmů. Zájmové vzdělávání dospělých tak dotváří osobnost člověka, jeho hodnotovou orientaci.

Podstatným znakem volného času je, že v něm jedinec může, ale nemusí vykonávat určitou činnost. Je to čas, kterým jedinec svobodně disponuje, ale nemusí ho nutně vyplnit přikázaným činnostmi (Čáp a Mareš in Veteška, 2016, s. 123). Volný čas má zásadní význam pro odpočinek, načerpání nových sil – regeneraci a relaxaci.

Zájmy jednotlivců se značně liší (zaměřením, trvalostí, hloubkou, intenzitou). Pro zájmové vzdělávání je charakteristická svoboda výběru, pestrost obsahu a často samostudium.

Dle závěru z průzkumu důvodů zapojování českých dospělých do neformálních vzdělávacích aktivit (Rabušicová a kol., 2008, s. 109) se čeští dospělí zapojují především z mimopracovních důvodů. Zdůrazněna je vnitřní motivace, respondenti uvádějí převážně osobní rozvoj. Pokud se tohoto typu vzdělávání dospělí jedinci neúčastní, uvádějí jako jednu z hlavních bariér nedostatek finančních prostředků (ukazuje se však, že nejde o skutečně vážnou překážku, ale spíše o zástupný důvod), daleko významnější bariérou jsou osobnostní faktory (obavy ze selhání a postrádání smyslu vzdělávání tzv. naučená bezmocnost).

3.4 Občanské vzdělávání

Koncept celoživotního učení je založen na přístupu, že člověk sám řídí své učení a aktivně vyhledává příležitosti pro učení po celý život a výsledně je tak schopen zvládat nároky stále se měnící společnosti. To předpokládá, že budeme aktivní a odpovědní – což jsou termíny občanského vzdělávání (aktivní občanství a odpovědné občanství), které navazuje na občanskou výchovu z formálního vzdělávání. Občanské vzdělávání je nedílnou součástí vzdělávání dospělých.

Potřeba občanského vzdělávání stoupá s potřebou vyjádřit názory, postoje a potřeby jedince. Občanské vzdělávání je spojeno s využitím voličského práva, dobrovolnickou prací v různých organizacích, organizováním komunitních aktivit, participací na veřejném životě – při práci v zastupitelstvech, v zájmových, profesních a sportovních organizacích. Mělo by jedinci pomoci aktivně se zapojit do veřejného života.

Občanské vzdělávání je důležité pro adaptaci člověka na měnící se sociální a politické podmínky (proto je rovněž používán pojem politické vzdělávání), slouží k urychlení a dotváření socializace a občanské hodnotové orientace (Kopecký in Veteška, 2016).

Dle Vetešky (2016, s. 137) občanské vzdělávání zahrnuje následující oblasti:

- etickou,
- estetickou,
- právní,
- ekologickou,
- všeobecně vzdělávací,
- zdravotnickou,
- tělovýchovnou,
- filozofickou,
- náboženskou,
- politickou,
- ekonomickou,
- komunitní,
- sociální.

Pojmy jako aktivní občanství, participace na politickém životě, komunita, gender, sociální exkluze, prevence, migrace, integrace, postavení menšin, ekologie, společenská odpovědnost, udržitelný rozvoj, gramotnost (politická, sociální, kulturní, ekonomická, informační), kritické myšlení tvoří - mimo jiné - aktuální obsah občanského vzdělávání.

3.4.1 Projekt Masarykovy veřejné knihovny ve Vsetíně

Významným počinem v oblasti vzdělávání v knihovnách byl jistě projekt Masarykovy veřejné knihovny ve Vsetíně (od srpna 2012 do října 2013), financovaný MŠMT v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

Projekt s názvem „Komunitní knihovna ve Vsetíně jako centrum dalšího vzdělávání“ byl zaměřený na podporu dalšího vzdělávání ve smyslu realizace občanského vzdělávání a propagace dalšího vzdělávání jednotlivců.

Projekt zahrnoval dvě roviny: rovinu vzdělávací (viz níže) a rovinu komunikační (masivní informační působení na veřejnost v průběhu celého projektu komunikačně-marketingovými nástroji - použití letáků, nálepek, kampaně, médií, DVD, festivalu, workshopů, vydání sborníku atd. – ve snaze propagovat další individuální vzdělávání a motivovat k zamyšlení „proč se dál vzdělávat“).

V rámci vzdělávání byly naplánovány tři tematické celky s různými tematickými moduly složené z jednotlivých kurzů:

1. Občanské vzdělávání

- Ekologie, udržitelný rozvoj a odpovědné spotřebitelské chování - Ekologie v domácnosti; Ekologické problémy regionu a řešení; Ekologické využívání zdrojů; Třídění a recyklace; Město Fair Trade.
- Odpovědný přístup k financím - Peníze, bankovníctví; Investice a kapitálový trh; Stavební spoření, hypotéky; Pojištění osob; Pojištění majetku; Úvěry, Finanční plánování, Dluhová past – praxe občanské poradny.
- Média a informační technologie - Chování k médiím (použití kamery, fotoaparátu); Bezpečný internet; Manipulace prostřednictvím médií; Kritické myšlení a média; Vytváření vlastního občanského názoru.
- Zdravý životní styl; Život s handicapem; Volný čas dětí; Zdravé dítě; Zdravotní péče.

2. Lidská práva a společensko-právní gramotnost

- Právní a ekonomické minimum - Občan a úřady; Práva a ochrana spotřebitele; Právo na informace; Ekonomické minimum
- Prevence kriminality, šikany, domácí násilí - Domácí násilí; Šikana na pracovišti; Rovné příležitosti v praxi; Psychické násilí; Pomáhající instituce v regionu

3. Aktivní občan a rozvoj lokálních prostředí a regionů

- Dobrovolnictví - Dobrovolnictví v místě, dobrovolnictví ve světě, společenská odpovědnost firem
- Vztah k regionu - Region a komunita; Místní tradice; Mezigenerační dialog; Kulturní dědictví a kulturní památky

Projekt byl inovativní komplexním přístupem k podpoře dalšího vzdělávání a rozvoji občanského učení, zahrnoval komunitní vzdělávací rozměr (mezigenerační a sociální integraci) a vytvořil platformu pro celoživotní učení (Radu dalšího vzdělávání - garanční orgán, jehož cílem je komunikační i politická podpora dalšího vzdělávání v průběhu projektu i po jeho ukončení). Sborníky kurzů jsou dostupné na stránce <http://www.mvk.cz/dalsivzdelavani/kurzy.html>.

3.4.2 Portál Občanské vzdělávání

Portál občanské vzdělávání - <http://www.obcanskevzdelavani.cz> – provozuje Centrum občanského vzdělávání (COV) s vizí dlouhodobé podpory koncepčního rozvoje občanského vzdělávání v ČR. Centrum občanského vzdělávání vzniklo v roce 2009 s podporou MŠMT jako nezávislé pracoviště Masarykovy univerzity v Brně. Od roku 2014 působí na Fakultě humanitních studií UK v Praze jako nezávislé vědecko-pedagogické pracoviště ve spolupráci s Katedrou studií občanské společnosti.

Centrum občanského vzdělávání dlouhodobě monitoruje možnosti veřejných knihoven jako míst pro rozvoj komunitního vzdělávání a občanského vzdělávání. Na stránkách jsou k dispozici výstupy z výzkumů (např. Výzkum občanského vzdělávání dospělých, 2012).

4 Praktická část práce

4.1 Odborná praxe – deskripce lokality

Odbornou praxi jsem absolvovala v Městské knihovně v Praze (dále také MKP), kde jsem měla možnost seznámit se s aktivitami knihovny v oblasti vzdělávání. Bylo mi umožněno provést v knihovně průzkum a na základě jeho výsledků navrhnout vzdělávací program.

Vzdělávání dospělých v Praze má, oproti jiným místům v ČR, svá specifika, která nelze pominout při rozboru a případném hodnocení aktivit MKP v oblasti vzdělávání dospělých. Jak uvádí Kadlecová v úvodu publikace *Vzdělávání na doživotí* (2008, s. 7) „Praha je totiž v rámci České republiky specifická tím, že její obyvatelé mají o další vzdělávání největší zájem, a to zejména proto, že dosáhli vysokého stupně formálního vzdělání, a poznali tedy, jak důležité je a jaké výhody v rozvoji osobnostním i profesním skýtá.“

Již bylo řečeno, že na mnoha místech jsou knihovny hlavním (často jediným) obecně dostupným kulturním zařízením a staly se tak centrem místního kulturního a společenského dění. Praha má poněkud jiné postavení: v oblasti vzdělávání jde o silně konkurenční prostředí, neboť v Praze působí v oblasti vzdělávání mnoho specializovaných organizací s dlouholetou praxí.

Ve „Strategickém směřování Městské knihovny v Praze na období 2015 – 2020“ se knihovna více než kdy dříve profiluje jako vzdělávací instituce zejména v oblasti příležitostí k celoživotnímu učení.

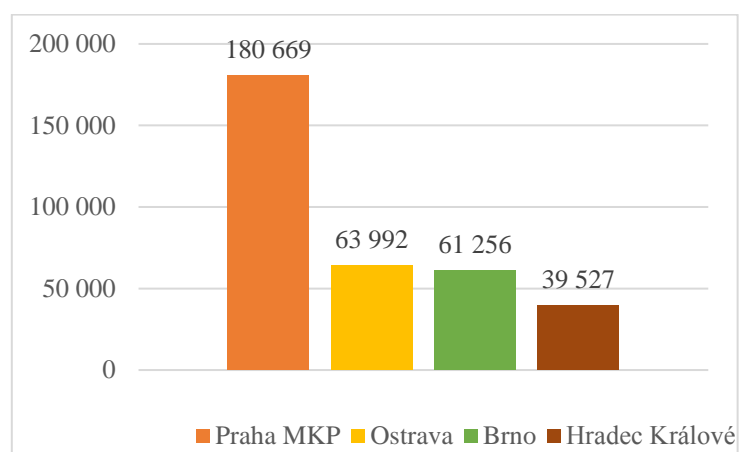
4.2 Městská knihovna v Praze

Zřizovatelem Městské knihovny v Praze je hl. město Praha, knihovna je příspěvkovou organizací, jedná se o veřejnou knihovnu. Jejím ředitelem je RNDr. Tomáš Řehák. Městská knihovna v Praze zastřešuje 41 poboček, 3 pojízdné knihovny a jednu „knihovnu v krabici“. Spolupracuje se 40 regionálními knihovnami.

Knihovna je tzv. krajskou knihovnou pro Kraj Praha ve smyslu § 11 zákona č. 257/2001 Sb. o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovnického zákona). Znamená to, že vykonává poradenskou a konzultační činnost, provádí statistiky knihovnických činností, zajišťuje vzdělávání knihovníků, semináře a koordinační porady a tvoří výměnné knihovní fondy. Pomáhá také při revizi a aktualizaci knihovních fondů, při zpracování knihovních fondů pořízených z prostředků obce, při projektech přebudování místní veřejné knihovny na moderní knihovnu se standardy služeb na obdobné úrovni jako pobočky MKP. Místním veřejným knihovnám v Praze (základním knihovnám podle § 12 zákona č. 257/2001 Sb.) poskytuje své služby v rámci „Programu podpory zajištění regionálních funkcí knihoven“ financovaného hlavním městem Prahou.

Fond knihovny (knihy, mapy, časopisy, e-knihy, hudba, noty, filmy) obsahuje 2 026 169 dokumentů. Knihovna půjčuje (registrovaným čtenářům) kromě knih, časopisů, audioknih i e-čtečky, zajišťuje službu rezervace s dovozem z jiné pobočky. V roce 2015 MKP evidovala 223 856 platných čtenářských průkazů - z toho 180 669 aktivních „čtenářů“.

Graf 4: Počet registrovaných čtenářů vybraných knihoven

Zdroj: vlastní zpracování (zdrojová data NIPOS)

Poskytuje informační služby, kopírování z fondu knihovny a tisku. Tituly mimo síť MKP lze objednat přes Meziknihovní výpůjční službu. Obrazy lze zapůjčit v Artotéce a v Ústřední knihovně se nalézají velké Hudební a Divadelní a filmové oddělení.

Jedná se o veřejnou knihovnu, na pobočkách mohou využívat informační služby, internet zdarma nebo si stahovat e-knihy z webu i neregistrovaní čtenáři. V MKP je zaměstnáno cca 500 zaměstnanců (přibližně $\frac{3}{4}$ žen + $\frac{1}{4}$ mužů). Městská knihovna v Praze v roce 2015 uspořádala 3 918 akcí, které navštívilo 155 702 lidí. Náklady MKP jsou hrazeny převážně neinvestičním příspěvkem zřizovatele (příspěvek r. 2015: 243 000 tis. Kč).

4.3 Aktivity Městské knihovny v Praze

4.3.1 Oblast vzdělávání dospělých

Vzdělávací akce pořádané MKP lze rozdělit na oblasti:

- vzdělávání knihovníků (profesní vzdělávání) i pro knihovny regionální,
- vzdělávací programy pro veřejnost:
 - kurzy, workshopy, přednášky, semináře, školení připravované oddělením metodiky MKP v součinnosti s pracovníky jednotlivých poboček (konané v Ústřední knihovně a na jednotlivých pobočkách MKP),
 - vzdělávací programy (přednáškové cykly, semináře, kurzy) organizované Kulturním a vzdělávacím centrem MKP (tzv. Lidovou univerzitou) specializující se na pořádání kulturních a vzdělávacích akcí v multifunkčních sálech Ústřední knihovny.

Pozornost je věnována akcím pro děti, mládež, rodiče s dětmi a pro seniory. K nejoblíbenějším pořadům patří přednáškové cykly o výtvarném umění, architektuře a historii, přednášky s filozofickou, psychologickou a sociologickou tematikou, cestopisy, setkání se známými osobnostmi z kulturního i politického života, výchovně-vzdělávací pořady pro děti a mládež.

4.3.2 Další aktivity

Městská knihovna v Praze je veřejnou knihovnou, otevřenou všem návštěvníkům. Projekt „Knihovna bez bariér“ (v roce 2012 byl financován z dotace Ministerstva kultury ČR) umožnil lepší přístupnost knihovny pro různě znevýhodněné uživatele. Cílem bylo umožnit uživatelům MKP bez ohledu na jejich znevýhodnění

bezproblémový pohyb v knihovně, snadnější domluvu a možnost využití maxima služeb - rozšířenou nabídkou služeb a technického zázemí usnadňující orientaci a práci na počítači. Všem uživatelům knihovna pro případ nedostupnosti titulu na zvolené pobočce nabízí v rámci služby „Rezervace“ i službu dovozu knihy na vybranou pobočku.

V rámci projektu „E-knihovna“ Městská knihovna v Praze nepřetržitě (od roku 2009) rozšiřuje nabídku elektronických dokumentů pro veřejnost: digitalizuje fondy, předplácí elektronické zdroje a rozšiřuje nabídku pro uživatele knihovny, kteří nechtějí (nebo není v jejich možnostech) opustit pohodlí domova. Pro čtení e-knih lze v MKP bezplatně zapůjčit více druhů čteček knih. V rámci projektu „E-knihy do každé knihovny“ lze díky spolupráci s nakladateli na vybraných pobočkách (na půdě knihoven na monitorech knihovních terminálů) také využít službu zpřístupňující elektronické verze novějších českých knižních titulů.

MKP se zapojuje do mnoha projektů – jako organizátor nebo koordinátor, případně jako partner akce (např. „Praha město literatury“ - projekt na podporu pražského literárního života, „PRALIT“ - projekt na záchranu židovské literatury, „Jeden svět“ – dokumentární filmový festival s tematikou lidských práv na světě, který pořádá Člověk v tísni). Též spolupracuje i s dalšími neziskovými organizacemi z různých oblastí působení (např. práce v komunitní oblasti, věnující se etnickým menšinám či osobám sociálně vyloučeným, oblast občanského vzdělávání).

Městská knihovna v Praze má velkorysou otevírací dobu, nabízí širokou škálu služeb a neustále se se snaží svou nabídkou přiblížit průběžně se měnícím požadavkům uživatelů.

4.4 Průzkum v oblasti vzdělávání MKP

Při hledání oblasti pro zlepšení nabídky vzdělávání v Městské knihovně v Praze došlo s Mgr. Irenou Šormovou (vedoucí oddělení metodiky) ke shodě – snahou bylo zaměřit se na střední generaci dospělých a vytvořit návrh na rozšíření nabídky knihovny v této oblasti.

4.4.1 Cíl průzkumu

Cílem průzkumu bylo ve skupině uživatelů služeb knihovny prověřit zájem o vzdělávací aktivity. V případě zájmu zjistit okruhy zájmů respondentů a na základě zjištění z průzkumu vytvořit návrh nového programu v oblasti vzdělávání dospělých, který by rozšířil stávající nabídku vzdělávacích aktivit Městské knihovny v Praze pro střední generaci.

4.4.2 Respondenti průzkumu

Pro průzkum byla vybrána skupina s největším potenciálem - dospělí doprovázející děti na pořady pořádané pro děti. Průzkum byl prováděn v rámci programu. Na dvou pobočkách byl dotazník k dispozici na pultu pracovníků oddělení pro děti a mládež i po skončení samotných pořadů pro případné pozdější vyplnění (dotazník viz příloha).

4.4.3 Metodika průzkumu

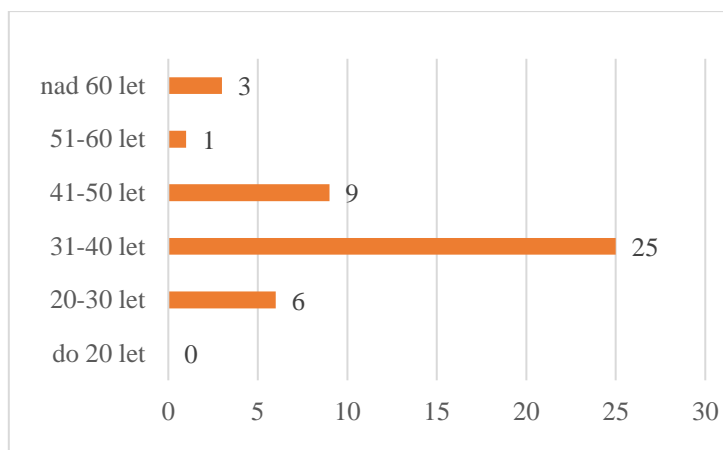
Průzkum byl prováděn dotazníkovým šetřením na čtyřech pobočkách (Ústřední knihovna, pobočky Korunní, Sedmička, Smíchov). Jednalo se o písemné dotazování pomocí strukturovaného standardizovaného dotazníku, jehož vyplnění zdrželo respondenta cca 5 minut. Dotazník obsahoval otázky uzavřené (dichotomické, multiple choice) a polouzavřené. Po pilotním dotazování byla do dotazníku doplněna položka „pobočka“ (z důvodů specifik jednotlivých poboček). Byly zahrnuty i otázky přímo nesouvisející se vzděláváním jako např. jaké služby v MKP využíváte, postrádáte některé konkrétní služby.

4.4.4 Vyhodnocení průzkumu

Ke zpracování a vyhodnocení bylo k dispozici 44 vyplněných dotazníků, některé nebyly vyplněny ve všech bodech, což bylo následně při vyhodnocování zohledněno.

Doprovázejícími dospělými jsou hlavně ženy. Účast v průzkumu kopírovala tuto skutečnost - ze 44 respondentů byli 4 muži (9,09 %), žen bylo 40 (90,91 %). Věkové rozložení respondentů zobrazuje graf 5, nejpočetnější věkovou skupinou byli 31-40 letí (56,82 %).

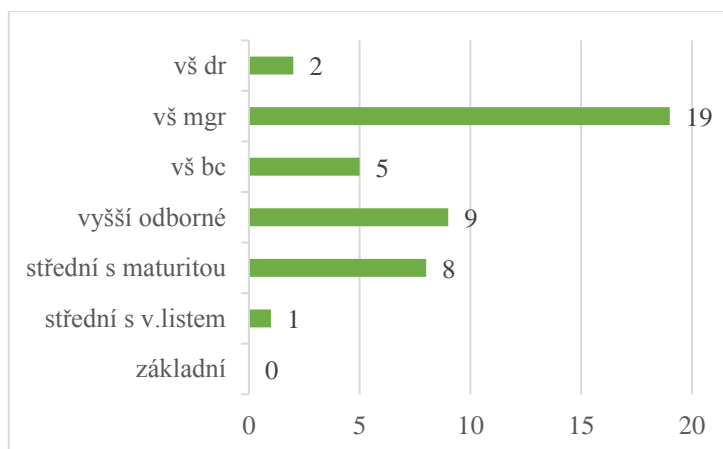
Graf 5: Respondenti dle věku

Zdroj: vlastní zpracování (zdrojová data vlastní šetření)

Pro lepší vytyčení obsahu vzdělávání v případném kurzu (semináři) bylo zjišťováno vzdělání respondentů. Zjištěné hodnoty jsou zobrazeny v grafu 6. Obsah vzdělávání by měl být zaměřen převážně na vysokoškolsky vzdělané - vysokoškolsky vzdělanými osobami jsou děti nejčastěji doprovázeny.

Graf 6: Respondenti dle vzdělání

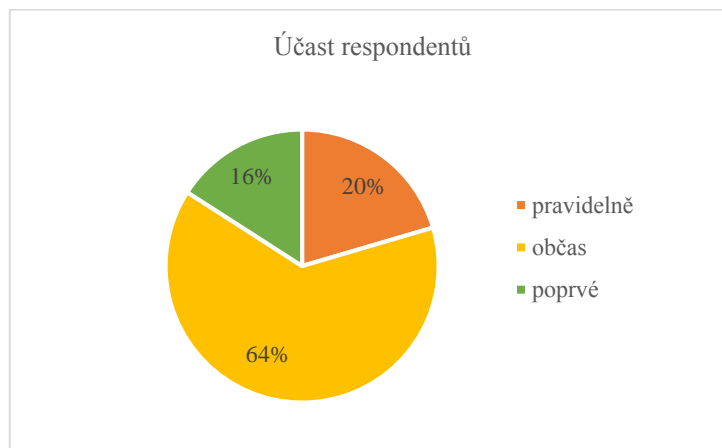

Zdroj: vlastní zpracování (zdrojová data vlastní šetření)

Akce navštívili jak registrovaní čtenáři (72,73 %), tak i lidé v knihovně neregistrovaní (27,27 %). O program se zajímají respondenti nejčastěji sami – sami sledují programovou nabídku MKP. Registrovaní čtenáři jsou pravidelně také informováni e-maily. Programy si doporučují rodiny vzájemně, často se na nich i setkávají.

Akce pro děti navštěvuje 51,22 % dotázaných občas, 21,95 % pravidelně a 34,15 % respondentů se účastnilo programu poprvé (graf 7).

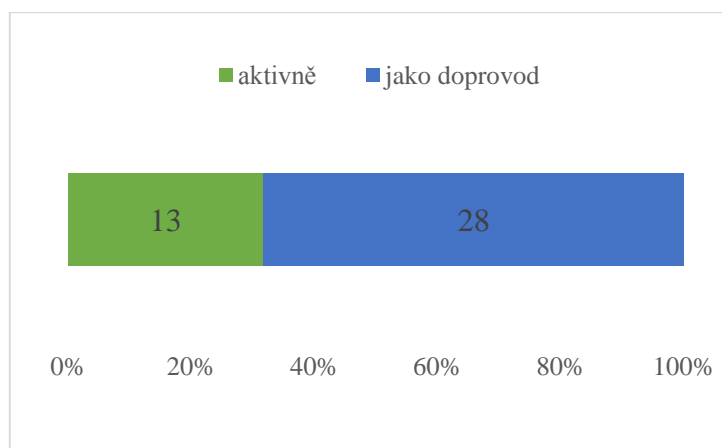
Graf 7: Účast respondentů

Zdroj: vlastní zpracování (zdrojová data vlastní šetření)

V otázce průzkumu „aktivní účasti na programu“, ta byla zvolena jako potvrzení či vyvrácení vhodnosti výběru skupiny doprovázejících, 2/3 (68,29 %) doprovázejících skutečně „jen doprovází“, programu se aktivně účastní 1/3 (31,71 %).

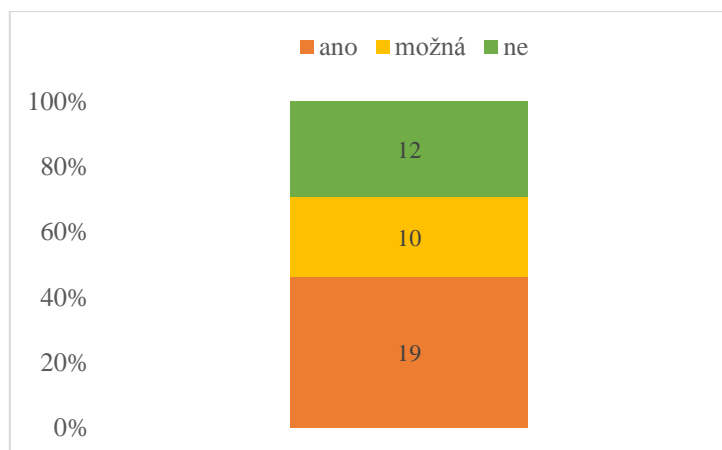
Graf 8: Aktivní účast na programu

Zdroj: vlastní zpracování (zdrojová data vlastní šetření)

V otázce „Oslovila by Vás nabídka vzdělávacích kurzů souběžně s časem konání akcí pro děti“ reagovala cca 1/3 respondentů (29,27 %) nesouhlasně, 2/3 respondentů reagovaly souhlasně (46,34 % ano a 24,39 % možná).

Graf 9: Zájem o vzdělávací program konaný souběžně s programem pro děti

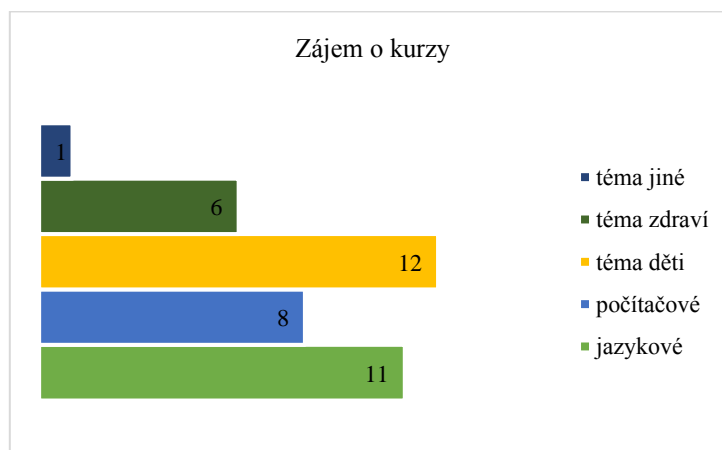

Zdroj: vlastní zpracování (zdrojová data vlastní šetření)

V případě nabídky vzdělávacích kurzů pořádaných mimo čas akcí pro děti projevilo aktuální zájem jen 28,57 % respondentů.

Pokud se vyjádřili respondenti konkrétněji k případným tématům vzdělávacích programů, volili převážně vzdělávací programy týkající se dětí (psychologie, výživa), ale zaujala by je i další nabídnutá témata (gramotnost, bezpečný internet, jazykové kurzy).

Graf 10: Zájem o kurzy

Zdroj: vlastní zpracování (zdrojová data vlastní šetření)

V otázce využití služeb MKP převažuje u respondentů výpůjční služba, ale také například 18 % respondentů využívá možnost pobytu v Městské knihovně v Praze.

4.5 Návrh vzdělávacího programu

Na základě výsledků průzkumu byl navržen kurz – „série miniseminářů“.

4.5.1 Cíl kurzu

Hlavním cílem bylo nabídnout doprovázejícím dospělým vhodný kurz a umožnit jim i při péči o malé děti věnovat se vzdělávání. Informovat je a motivovat k dalšímu vzdělávání se. Díky společnému zájmu (péče o děti) umožnit diskusi a případně pomoci zodpovědět některé otázky či ukázat možnosti řešení souvisejících problémů.

4.5.2 Pilotní vzdělávací program

Na základě výsledků průzkumu byl připraven vzdělávací program pro dospělé, který je koncipován jako série jednotlivých seminářů kopírujících čas konání akcí pro děti. Zvolená pilotní témata prvních dvou seminářů jsou „Výživa dětí“ a „Zdraví dětí“. Na základě hodnocení a podnětů z prvních seminářů se okruhy zaměření seminářů rozšíří.

4.5.3 Místo konání

Místem konání budou prostory Ústřední knihovny, které jsou velkorysé a plně technicky vybavené. Jsou dostatečně prostorné tak, že je možné uspořádat souběžně dva programy. Po pilotním semináři budou vytipovány další pobočky pro konání obdobného programu.

4.5.4 Cílová skupina

Cílovou skupinou jsou dospělí, kteří doprovázejí děti na akce, mají zájem získat nové informace a zájem vzdělávat se. Z průzkumu vyplynulo, že se jedná především o vysokoškolsky vzdělané ženy ve věku 31-40 let. Toto zjištění by ale nemělo být omezujícím faktorem pro další účastníky (muže, jiné věkové skupiny apod.).

4.5.5 Termín konání a časová dotace, kapacita kurzu

Termín a časová dotace je již od počátku dána - souběžně s akcí pro děti. Společně s pracovníky oddělení pro děti a mládež bude vybrán termín akce (v současnosti se

akce pro děti konají každý třetí čtvrtek v měsíci v rozsahu 1hod), která je vytvořena pro větší děti – pro děti, které již zvládnou účastnit se programu samostatně, není potřeba žádná dopomoc dospělého a nebude nepřítomností dospělého narušen průběh programu pro děti. Pro samotný seminář bude vyhrazeno 60 minut.

Kapacita kurzu: 5 - 10 účastníků (optimální množství vzhledem k prostorům a k možnostem jednoho lektora).

4.5.6 Propagace

O programu bude informováno na webových stránkách MKP, na Facebooku MKP, bude vyvěšen plakát na nástěnkách Ústřední knihovny i na pobočkách MKP, leták formátu A6 bude k dispozici k rozdávání na pobočkách. Akce bude zařazena i do zpráv „Kostkované novinky“ (rozesílané registrovaným čtenářům e-mailem), pracovnice propagace z oddělení komunikace MKP zašle upoutávku webům spolupracujícím s MKP.

4.5.7 Finanční rozvaha

Kurz bude nabízen pod hlavičkou MKP, tedy za stejných podmínek jako jsou nabízeny jiné aktivity – zdarma. Kurz bude připraven za součinnosti MKP – k dispozici bude prostor pro konání semináře včetně technického vybavení, drobný materiál (papír, psací potřeby aj.), propagace bude v rozsahu jako u obdobných akcí.

4.5.8 Metody a obsah vzdělávání

Vzdělávání bude probíhat formou „minisemináře“ tzn. stručné přednášky a následné diskuse. Lektoři se rekrutují z okruhu aktivních rodičů, kteří pracují v oboru, mají s lektorováním zkušenosti (např. zdravotní sestra z pediatrické ordinace, pracovnice knihovny na RD, učitelka cizích jazyků na RD) a mohou tomuto typu lektorování věnovat čas.

První polovina vymezeného času (cca 30 minut) bude věnována „minipřednášce“, v druhé polovině bude umožněna diskuse, kterou lektor/lektorka zahájí neformálními otázkami pro uvolnění počátečního ostychu a pro nastartování řízené diskuse.

Ve spolupráci s pracovníky knihovny bude seminář doplněn o související literaturu, kterou lze nalézt v databázi MKP.

Kurzy zahájí seminář Výživa dětí, volně naváže Zdraví dětí. Aktuálně jsou připraveny i minisemináře „Seznámení se s knihovnou“ a „Jak na cizí jazyky doma“.

4.5.9 Způsob hodnocení očekávaných výsledků

Jedná se o sérii „miniseminářů“. Je však kladen důraz na potřeby a přání účastníků kurzu. V závěru každého „minisemináře“ lektorka požádá účastníky o zpětnou vazbu (spokojenost s průběhem kurzu, zda jsou plněna jejich očekávání, spokojenost s lektorem, zda by účastníci uvítali možnost pokračování probraného okruhu) a dotáže se na případná další možná témata zájmu.

4.5.10 Doporučení

Jak je uvedeno v závěru Výzkumu vzdělávacích preferencí návštěvníků veřejných knihoven v oblasti občanského vzdělávání dospělých (Občanské vzdělávání v knihovnách, 2012, s. 23), klíčem k úspěchu vzdělávacích programů v rámci občanského vzdělávání není jen obsah, ale jeho provázanost s metodami a dobře vycílenou cílovou skupinou. Pokud není téma správně navázáno na reálné potřeby konkrétní cílové skupiny a není dané skupině představeno zajímavou a odpovídající formou, může se stát, že připravený seminář nebo přednáška neosloví veřejnost tak, jak bylo zamýšleno.

5 Výsledky a jejich hodnocení

5.1 Srovnání nabídky MKP, konkurenční prostředí navrženého kurzu

Nabídku Městské knihovny v Praze nelze jednoduše srovnat s komerčně nabízenými programy. MKP nabízí programy většinou zdarma (organizované v Ústřední knihovně nebo na pobočkách), případně za částky v rozmezí 40 - 80 Kč (v sálech MKP, organizuje Kulturní a vzdělávací centrum Městské knihovny v Praze).

S navrženým programem se nabízí hledat srovnatelné programy v obdobných institucích (s obdobným typem zřizovatele) např. v Domech dětí a mládeže (zřizovatelem je také Hlavní město Praha, případně Městská část), střediscích volného času (obdobna DDM), mateřských a rodinných centrech (zřizovateli jsou občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti). Vzdělávací program takového formátu - vzdělávací program pro děti a souběžně s ním vzdělávací program pro doprovázející dospělé - se nepodařilo v obdobné instituci nalézt. Při tvorbě nabídky bylo snahou připravit pro účastníky kurz vzdělávání zdarma.

5.2 Zhodnocení pozice MKP v oblasti vzdělávání

Ke knihovnám vzdělávání a učení neodmyslitelně patří. Aktuálně není namístě v Praze konkurovat institucím primárně zaměřeným na vzdělávání. MKP nedisponuje dostatečným množstvím pracovníků (a financí), které by mohla vyčlenit na podobné aktivity. Snahou MKP je zajistit služby široké veřejnosti a převážně zdarma. Je vhodné spolupracovat (a taková spolupráce již v několika směrech probíhá) s dalšími organizacemi (neziskovými), dát jim za určitých podmínek k dispozici zázemí vážené instituce - kterou knihovny beze sporu jsou - a podporovat tak komunitní život, občanské vzdělávání dospělých, celoživotní učení. Spolupracující organizace mají lepší možnost využít pro financování projektů Operační programy EU a v případě opravdového zájmu možnost společně s MKP organizovat vzdělávací aktivity.

6 Závěr

Základní funkce knihoven – shromažďování, uchovávání a zpřístupňování knih – zůstane navždy knihovnám ponechána. Jsou zdrojem literatury, informačních pramenů, studijních materiálů. Jsou součástí vzdělávacího systému jako centra znalostí a informací, podporují formální vzdělávání všech stupňů, podílejí se na rozvoji čtenářské a informační gramotnosti i gramotnosti funkční. Mají tak svou úlohu v oblasti celoživotního učení, jsou významným poskytovatelem neformálního vzdělávání.

Jako každá instituce procházely a procházejí i knihovny a jejich služby vývojem korespondujícím s vývojem společnosti. Knihovny si hledají „své místo“ a na změny reagují. Pozice knihoven může významně posilovat v oblastech užívání nových technologií, přístupy ke zdraví, životnímu stylu, komunikaci, kulturám, politice, životním hodnotám, pěstování kritického myšlení.

Je vhodné připomenout si historické souvislosti, vrátit se k původní „osvětě“, kterou v dnešní společnosti reprezentuje občanské vzdělávání. Veřejné knihovny jsou místem pro širokou veřejnost, místem neformálního a především informálního učení - oblast zájmového a občanského vzdělávání. Pro tuto oblast je sféra knihoven - neziskových organizací - ideální.

Problémem je, že vzdělávací aktivity často nemají jasný cíl ani koncepci, jejich prezentace a propagace bývá diskutabilní. Ač je občanské vzdělávání jednou z oblastí zdůrazňovanou v dokumentech evropské i české vzdělávací politiky, a aktuální politické a kulturní dokumenty zmiňovanou oblast vzdělávání zahrnují a věnují se jí, stále si ne všichni pravděpodobně význam knihoven v procesu celoživotního učení a v oblasti občanského vzdělávání uvědomují.

Častým nedostatkem je i nízký počet dostatečně kvalifikovaných pracovníků (profesní příprava a kvalifikace knihovníků pro tuto práci), náročnost práce zahrnující i práci se specifickými a často i rizikovými skupinami, nízké financování v oblasti vzdělávání a také nedostatečný průzkum potřeb jednotlivých skupin.

I přes uvedené nedostatky je zřejmé, že veřejné knihovny mohou mít významnou roli v celoživotním vzdělávání, které je součástí života každého z nás, umožňuje nám rozvoj a zlepšuje kvalitu našeho života.

Tato bakalářská práce si nekladla ambici zmapovat celou historii, všechny aktivity, možnosti, ale i problémy knihoven. Je stručným seznámením se s problematikou těchto specifických institucí, které byly, jsou a budou významnou součástí života společnosti. Na základě teoretických východisek a analýzy stávající situace v Městské knihovně Praha, provedené pomocí dotazníkového šetření, byl zpracován návrh vzdělávací akce a tím byl splněn cíl BP – přispět vlastními návrhy ke zkvalitnění práce knihovny.

7 Seznam použitých zdrojů

Odborné monografie

- Beneš, Milan. Andragogika. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. 176 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4824-5.
- Burke, Peter. Společnost a vědění. Od Gutenberga k Diderotovi. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2007. 304 s. Limes. ISBN 978-80-246-1319-2.
- Burke, Peter. Společnost a vědění. II, Od Encyklopedie k Wikipedii. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2013. 405 s. Limes. ISBN 978-80-246-2046-6.
- Cejpek, Jiří et al. Dějiny knihoven a knihovnictví. 2. vyd., 1. dotisk. Praha: Karolinum, 2008. 247 s. ISBN 978-80-246-0323-0. s. 181
- Kadlecová, Kateřina, ed. a Lamper, Ivan, ed. Vzdělávání na doživotí: další vzdělávání dospělých v Praze, jeho cíle, perspektivy a metody. Praha: Respekt institut, 2008. 109 s. ISBN 978-80-904153-0-0.
- Knihovny současnosti 2011: sborník z 19. konference, konané ve dnech 13. - 15. září 2011 v Českých Budějovicích. 1. vyd. Ostrava: Sdružení knihoven ČR, 2011. 154 s. ISBN 978-80-86249-62-9.
- Nakonečný, Milan. Motivace chování. 3., přepracované vydání. V Praze: Triton, 2014. 599 stran. ISBN 978-80-7387-830-6.
- Palán, Zdeněk a Langer, Tomáš. Základy andragogiky. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. 184 s. ISBN 978-80-86723-58-7.
- Rabušicová, Milada, ed. a Rabušic, Ladislav, ed. Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 339 s. ISBN 978-80-210-4779-2.
- Sak, Petr a kol. Člověk a vzdělání v informační společnosti. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 290 s. ISBN 978-80-7367-230-0.
- Šerák, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 207 s. ISBN 978-80-7367-551-6.
- Veteška, Jaroslav. Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých. Vydání první. Praha: Portál, 2016. 319 stran. ISBN 978-80-262-1026-9.

Elektronické zdroje

- Andromedia.cz - Andragogický slovník [online]. [cit 11. 11. 2016]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník>
- Jak navštěvujeme veřejné knihovny? [online]. [cit 15. 2. 2017]. Dostupné z: <http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2014-roc-66/2-2014/tema-jak-navstevujeme-verejne-knihovny-123-1632.htm>
- Komunitní knihovna ve Vsetíně jako centrum dalšího vzdělávání [online]. [cit 15. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.mvk.cz/dalsivzdelavani/>
- Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků 2016 [online]. [cit 15. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.skipcr.cz/odborne-organy/sekce-vzdelavani/dokumenty/koncepce-celozivotniho-vzdelavani-2016/view>
- Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2016 – 2020 [online]. [cit 11. 11. 2016]. Dostupné z: <http://www.ukr.knihovna.cz/priprava-koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2016-2020/>
- Knihovny současnosti 2015 [online]. Praha, 2015 [cit 11. 11. 2016]. Dostupné z: http://sdruk.mlp.cz/data/xinha/sdruk/2015/knihovny_soucasnosti_2015.pdf
ISBN: 978-80-86249-75-9
- Manifest UNESCO o veřejných knihovnách 1994 (český informativní překlad z originálu <http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/eng.htm>) [online]. IPK,2015 [cit 11. 11. 2016]. Dostupné z: http://ipk.nkp.cz/legislativa/mezinarodni-doporuceni/Manifest_UNESCO.htm
- Mapa možných budoucností veřejných knihoven [online] BULLETIN SKIP, 2012 [cit 11. 11. 2016]. Dostupné z: http://bulletin.skipcr.cz/bulletin/Bull12_203.htm
- Maximize the Potential of Your Public Library (A Report on the Innovative Ways Public Libraries are Addressing Community Priorities) [online]. Washington, DC: ICMA, 2011 [cit 11. 11. 2016]. Dostupné z: <https://icma.org/Documents/Document/Document/302161>
- Městská knihovna v Praze [online]. [cit 5. 1. 2017] Dostupné z: <https://www.mlp.cz/cz/o-knihovne/rozbory-cinnosti/>

- Městská knihovna v Praze [online]. [cit 5. 1. 2017] Dostupné z:
<https://www.mlp.cz/cz/o-knihovne/dokumenty-ke-stazeni/>
- MŠMT. Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015 – 2020 [online]. [cit 11. 11. 2016]. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-3>
- NIPOS – CIK Statistika Ministerstva kultury [online]. Praha: MK ČR [cit 11. 11. 2016]. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/?cat=88>
- Portál Občanské vzdělávání [online]. [cit 15. 2. 2017]. Dostupné z:
<http://www.obcanskevzdelavani.cz>
- Občanské vzdělávání dospělých v Evropě [online]. [cit 15. 2. 2017]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/15059
- Občanské vzdělávání v knihovnách - Výzkum vzdělávacích preferencí návštěvníků veřejných knihoven v oblasti občanského vzdělávání dospělých 2012 [online]. [cit 15. 2. 2017]. Dostupné z:
<http://www.obcanskevzdelavani.cz/knihovny>
- Portál KNIHOVNY.CZ [online]. [cit 11. 11. 2016] Dostupné z:
<http://archiv.knihovny.cz/>
- Směrnice IFLA SLUŽBY VEŘEJNÝCH KNIHOVEN [online]. NK ČR [cit 11. 11. 2016]. Dostupné z:
<http://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/series/147-cs.pdf>
- Směrnice IFLA SLUŽBY VEŘEJNÝCH KNIHOVEN, 2., zcela přepracované vydání [online]. NK ČR [cit 11. 11. 2016]. Dostupné z:
<http://ipk.nkp.cz/docs/IFLA/sluzby-verejnych-knihoven-smernice-ifla-.pdf>
- Státní kulturní politika na léta 2015 - 2020 (s výhledem do roku 2025) [online]. MK ČR, 2015 [cit 11. 11. 2016]. Dostupné z:
<https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>
- Strategie celoživotního učení ČR [online]. [cit 15. 2. 2017]. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>
- Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 [online]. [cit 11. 11. 2016]. Dostupné z:

http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf

- Why Libraries Are Everywhere in the Czech Republic [online]. The New York Times, 2016 [cit 11. 11. 2016]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2016/07/22/world/what-in-the-world/why-libraries-are-everywhere-in-the-czech-republic.html?_r=0
- Základní problémy vzdělávání dospělých a jejich řešení ve veřejných knihovnách [online]. [cit 15. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.inflow.cz/zakladni-problemy-vzdelavani-dospelych-jejich-reseni-ve-verejnych-knihovnach>
- Základní statistické údaje o kultuře v České republice 2015 [online]. MK ČR [cit 11. 11. 2016]. Dostupné z: http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2013/05/Statistika_2015_III.KNIHOVNY_VYDAVATELE_web.pdf
- Zákon 257/2001 Sb. [online]. [cit 11. 11. 2016]. Dostupné z: http://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/knihovni-zakon-257-2001-sb.-a-navazne-provadeci-prepisy

Periodika

- Čáp, Petr. Občanské vzdělávání v knihovnách příspěvek k metodice tvorby vzdělávacího programu. Čtenář: měsíčník pro práci s knihou. Praha: Academia, Roč. 65, č. 6 (2013), s. 203-206 ISSN 0011-2321.
- Foberová, Libuše. Celoživotní vzdělávání a knihovny kraje Vysočina. (Ze semináře Celoživotní vzdělávání a knihovny, 18. 3. 2002). Čtenář Roč. 54, č. 6 (2002), s. 170-174
- Šerák, Michal. Knihovny jako tradiční centra celoživotního učení. Andragogika: čtvrtletník pro rozvoj a vzdělávání dospělých. Praha: Academia Economica, Roč. 16, č. 2 (2012), s. 8-10, ISSN 1211-6378.
- Šerák, Michal. Vzdělávání dospělých jako výzva pro knihovny. Čtenář: měsíčník pro práci s knihou. Praha: Academia, Roč. 66, č. 3 (2014), s. 83-89, ISSN 0011-2321.

8 Přílohy

Vzor dotazníku:

Dotazník

Vážený respondenti,

Prosím Vás o pravdivé odpovědi na otázky v tomto dotazníku, který je realizován pro účely mé bakalářské práce s názvem „Aktivity neziskových organizací v oblasti vzdělávání dospělých“. Cílem průzkumu je zjištění zájmu respondentů o vzdělávací (zájmové) kurzy pro dospělé. Vaše odpovědi přispějí k vypracování návrhů na možné rozšíření nabídky Městské knihovny v oblasti vzdělávání dospělých.

Dotazník je anonymní, informace z něj získané poslouží pouze pro účely této práce.

Děkuji Vám za spolupráci.

Michaela Nedvědová
studentka Institutu vzdělávání a poradenství České zemědělské univerzity v Praze

1. Uveďte Vaše pohlaví (správnou odpověď zaškrtněte):

- muž
- žena

2. Uveďte Váš věk (správnou odpověď zaškrtněte):

- do 20 let
- 20 – 30 let
- 31 – 40 let
- 41 – 50 let
- 51 – 60 let
- nad 60 let

3. Uveďte Vaše nejvyšší dosažené vzdělání (správnou odpověď zaškrtněte):

- základní
- střední s výučním listem
- střední s maturitní zkouškou
- vyšší odborné vzdělání
- vysokoškolské vzdělání bakalářské úrovně
- vysokoškolské vzdělání magisterské úrovně
- vysokoškolské vzdělání doktorské úrovně

- 4. Uved'te své bydliště (správnou odpověď zaškrtněte):**
- pražské
 - mimopražské
- 5. Jste registrovaným čtenářem Městské knihovny v Praze (správnou odpověď zaškrtněte):**
- ano
 - ne
- 6. Jaké ze služeb Městské knihovny využíváte (je možné zvolit více možností):**
- výpůjční služby
 - přístup na internet
 - kulturní akce
 - vzdělávací programy
 - akce pro děti
 - e-knihovna
 - využívám možnost „pobytu“ v Městské knihovně (wi-fi, deskové hry, setkávání s přáteli,...)
- 7. Nabídku služeb Městské knihovny (je možné zvolit více možností):**
- sledujete sám/a
 - chodí Vám pravidelně e-mailem
 - zjistili jste náhodou - jak
 - na letáku, plakátu,
 - v regionálním tisku
 - na Facebooku
 - byla Vám doporučena (známými, příbuznými)
 - jinak: _____
- 8. Akcí Městské knihovny se účastníte (uved'te odpovídající odpověď):**
- pravidelně
 - občas
 - poprvé
- 9. Akcí Městské knihovny pro děti se účastníte (uved'te odpovídající odpověď):**
- pravidelně
 - občas
 - poprvé
- 10. Programu akcí pro děti (uved'te odpovídající odpověď):**

- se aktivně účastníte
- děláte převážně jen doprovod

11. Oslovila by Vás nabídka vzdělávacích (zájmových) kurzů v Městské knihovně konaných souběžně s časem konání akcí pro děti (je možné zvolit více možností):

- ano:
 - jazykových
 - počítačových (mediální gramotnost, bezpečný internet, finanční gramotnost)
 - zaměřených na témata týkající se dětí (psychologie, výživa, apod.)
 - zaměřených na zdraví
 - jiných: _____
- možná:
 - dle ceny
 - dle zaměření (které?)
 - jiný důvod _____
- ne

12. Oslovila by Vás nabídka vzdělávacích (zájmových) kurzů v Městské knihovně konaných mimo čas konání akcí pro děti (je možné zvolit více možností):

- ano:
 - jazykových
 - počítačových (mediální gramotnost, bezpečný internet, finanční gramotnost)
 - zaměřených na témata týkající se dětí (psychologie, výživa, apod.)
 - zaměřených na zdraví
 - jiných: _____
- možná:
 - dle ceny
 - dle zaměření (které?)
 - jiný důvod _____
- ne

13. Navštěvujete (navštívili jste) nějaký vzdělávací (zájmový) kurz pro dospělé (kurzy, přednášky, workshopy) v Městské knihovně (uveďte odpovídající odpověď):

- ano
jaký _____ a kde _____
- ne

14. Navštěvujete (navštívili jste) nějaký vzdělávací (zájmový) kurz pro dospělé (kurzy, přednášky, workshopy) mimo Městskou knihovnu (uveďte odpovídající odpověď):

- ano
jaký _____ a kde _____
- ne

15. Postrádáte nějaké konkrétní služby v nabídce Městské knihovny (uved'te odpovídající odpověď):

- ano
jaké _____
- ne

Děkuji Vám za vyplnění.

Dne: _____ Pobočka MKP: _____